

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Abram en Melchizedek elkander tot troost op hun eenzame geloofsweg

II

Gen. 14 : 18—20.

Van zijn hoge vesting af, liggend op de hoogste kammen van het gebergte van Juda, kwam Melchizedek met vers brood en koele wijn.

Toen stonden ze tegenover elkaar Abram en Melchizedek. Beiden waren ze rijk. Beiden stonden ze hoog. Beiden bogen ze diep voor de Allerhoogste, die hemel en aarde bezit. En in de schaduw van de zware olijven, groeiend tegen de helling van de hoge heuvel langs het Kidrondal, grepen Abram en de zijnen gretig naar het heerlijke voedsel en dronken gulzig van de wijn. Brood en water is hulpbetoon; Brood en wijn is hulp en huldebetoon.

De ontmoeting vindt plaats in wederzijdse armoede, ook in wederzijdse bereidheid om van genade te leven. Deze bereidheid moet heden uitkomen in wederzijds buigen voor Gods beschikking. Gods beschikking over Melchizedek was: Vreemdeling op Salem. In al de tientallen kanaänietische vorstendommen metjes staan tempeltjes voor de Baäl van de eigen stad en omgeving. Zijn collega's lachen om de zonderling die op de Zion aanbidt de God der ganse aarde. Vreemdeling was hij, al stiller en eenzamer werd hij. Maar: geroepen Priester des Allerhoogsten Gods.

Gods beschikking over Abram was: drager te zijn van de belofte, als vreemdeling te zwerven in eigen land. Vandaag zijn ze bij elkaar gebracht, deze twee gevangenen, geroepen Gods. En ieder van hen moet krachtens zijn roeping zijn eigen taak vervullen. Melchizedek: zegenen. Abram: zich laten zegenen.

Het is een moeten. Beiden moeten ze op hun plaats blijven staan. Buigen onder Gods beschikking, Zijn verkiezing. De Schrift noemt ons minstens vier, die dit hebben geweigerd te doen: Kaïn, Ismaël, Ezau, Saul. Dát is hun ondergang geworden. Vanwege beider gehoorzaamheid werd het hier een feestuur voor de poorten van Jeruzalem waar eens het kruis der verzoening staan zou.

De Here mag tot Zijn priester roepen wie Hij wil.

De Here mag tot erfgenaam van Kanaän roepen wie Hij wil.

Die buigen voor Gods beschikkingen, tonen daarmee klaarlijk dat ze van genade willen leven. Ze zullen vertroost worden in hun eenzaamheid waarin ze, krachtens Gods verkiezing, dikwijls geplaatst worden.

Abram en Melchizedek moeten beiden een harde waarheid leren, tevens zeer troostrijk. En ze mogen elkaar helpen bij het leren en aanvaarden: God trekt naar voren wie Hij wil en doet delen in Zijn gunst wie Hij wil.

Bij God kunnen we alleen van genade leven. Bij Abram begint de stroom van Gods genade zich te verenigen tussen de oevers van één geslacht en volk. Abram wordt Abraham, Vader aller gelovigen.

Toch staat naast Abram, Melchizedek, niet uit het heidendom uitgehaald en door een

bijzondere roeping veilig gesteld. Hij staat midden in het heidendom. Hij wordt er niet uitgehaald, maar er in gelaten als priester des Allerhoogsten. Dat is zijn grootheid waarin hij van allen onderscheiden is. Een unieke grootheid. Zoals een ceder uitsteekt boven één met zorg gekweekte bloem, steekt hier Melchizedek boven Abram uit, door dit doen Gods. God is groot en wij begrijpen het niet. Abram ook niet. Het wordt ook niet gevraagd. Groot is de Here in Zijn Verbondstrouw. Maar Hij is ook groot in de uitzonderingen. **De Verbonds God blijft de Vrijmachtige.**

Hij heeft Zich Abram verkoren. Maar Hij heeft Zich ook Melchizedek gesteld tot een Priester-dienaar. En heden gaat de pelgrims-weg van de verkorene langs de voet van deze priester.

De schrijver van de brief aan de Hebreënen leert ons in deze ontmoeting zeer diepe dingen zien, die Abram en Melchizedek niet hebben kunnen zien, ook niet nodig hadden, te zien. Zij hebben deze ontmoeting zeker niet besproken alsof ze de brief aan de Hebreënen gelezen hadden. Ze hebben deze ontmoeting wel ten volle beleefd, de volle geboden vertroosting ervan gesmaakt. Abram zag zijn broeder Melchizedek voor zich staan, dankte zijn God ervoor en eerde in hem zijn God. Maar hij nam zijn intrek niet in de stadsburcht van zijn broeder. O neen, hij had zijn eigen taak te vervullen. Hij heeft weer moedig de reisstaf geheven, om zwerfend door het beloofde land, nieuw aarde waarts te streven. Uw genade is mij genoeg. Ze was hem ook genoeg. Ze is altijd genoeg.

En Melchizedek heeft ook niet gezegd: O mijn broeder, blijf bij mij. Of: laat mij met U trekken. Laten we elkander tot vertroosting, tot een steun en stut zijn. Mijn eenzaamheid is zo groot, mijn priesterschap zinkt weg en versterft in de goddeloze afval van het Kanaänietische heidendom.

Ze gaan elk zijns weegs, de door God voor hem uitgestippelde weg, waarop het alleen goed wandelen is. Ze hebben elkaar niet weer ontmoet. Het was nergens nodig voor. Een laatste handdruk en... de door de zegening vertrooste Abram kon er weer tegen, al zouden ook ruwe stormen woeden.

De tot zegenen geroepen Melchizedek ook. Verkwikt door Abram's erkenning van het aan hem geschonken kind- en priesterschap.

Op aarde was als breekbaar glas
Onze blijdschap licht te schenden.
Tot straks! Het Nieuwe Paradijs
als Hij die alle macht heeft,
met wonderbaar beleid,
geheel het werk volbracht heeft,
waarom gij thans nog schreit.

We moeten maar zeer bescheiden spreken over de armoede van het Oude Testament. Er was licht, meer dan genoeg licht.

Als de Heiland (Joh. 8 : 56) zegt: Abraham, Uw vader heeft Mijn dag gezien en is verblijd geweest, kunnen we in deze ontmoeting óók iets van dat zien ontdekken. Abram ziet in Melchizedek's zegenende handen dé zegenen-

UIT DE INHOUD:

<i>Abraham en Melchizedek elkander tot troost op hun eenzame geloofsweg (II)</i>	J. K.
<i>Aan de grens</i>	D. v. D.
<i>Evangelisatie onder Roomsden (IV slot)</i>	J. M.
<i>Totius' psalmvertolking (IV)</i>	J. B.
<i>En nu de mens zelf... (IX slot)</i>	G. P.
<i>Vrijheid en verantwoordelijkheid in het economisch leven (IV)</i>	H. W. de J.
<i>Boekbespreking</i>	H. J. J.
<i>Kerknieuws</i>	

de handen. Gezegend (geprezen) zij de Grote Priester die tot mij komt met zegenende handen in Melchizedek's zegenende handen. Hij heeft heel veel van het „hoe zal het zijn” niet gezien, maar wel het „dat”: dát het zal zijn. Van het offer der verzoening aan het kruis, heeft hij niet geweten, wel van de vrucht van het offer.

Zoals ook later Jakob (Gen. 28) het door de zonde verbroken contact tussen hemel en aarde, God en mens hersteld zag. Maar het „hoe” n.l. door het verzoenende werk van Christus in het vlees, zag hij niet. Jakob zag de ladder en het was hem genoeg. De discipelen zullen zien: De ladder is Christus. Dé ladder die vast staat op Golgotha.

Abram zag de zegenende priester. Zo zag hij Christus' dag, de dag van dé Priester verhoogd aan de rechterhand Gods, die Zijn zegen geeft van boven en Zijn gaven-uitdeelt. Dat de weg van deze Priester is geweest de weg van „Het Lam geslacht” mogen en moeten wij weten. Maar allen hebben wij deze zegenende Priester nodig.

Melchizedek priester in eeuwigheid. In eeuwigheid betekent: onafgebroken. Priesters naar de ordening van Aäron zijn er niet meer. Gelukkig niet. Ze kunnen alleen maar van het „hoe” op schaduwachtige wijze spreken. Maar helpen kunnen ze niet. Met de zegen naar ons toekomen, zoals Melchizedek naar Abram kwam, kunnen ze niet.

Deze verkondigde tot diens vertroosting: Hij komt, daarom kan ik heden zó tot U komen. Toen zag Abram de dag van Zijn zegenend komen.

En wij belijden: Hij is als de grote Priester, gekomen en komende, bezig Zijn gaven uit te delen. Sursum corda, naar boven de harten.

Waar is de brutale en sluwe koning van Sodom gebleven?

O, die is er allang van door, met heel zijn hebben en houden, zich in de handen wrijvend dat hij alles heeft behouden. Alles is hem bewaard gebleven, ja, maar ten vure. De satan is ook heengegaan voor een tijd. Er is voor hem geen aardigheid aan geweest.

En Abram toog voort...
Over belofte-grond.
In belofte-kleed.
Goede reis.
Behouden vaart.

Br.haven.

J. KEIZER.

AAN DE GRENS

„Aan de grens”. Als ik die woorden neerschrijf rijst voor mijn oog het beeld van de ruime loods, waarin de reizigers hun bagage hebben te onderwerpen aan de controle van de douane.

Ik zie ze voor mij, die reizigers, zoals ze daar staan langs de lage bank, waarop ze hun koffers en tassen, geopend, voor zich hebben liggen. Sommigen van hen zijn heel rustig, zij hebben niets te verbergen. Anderen, hoe onverschillig ze zich trachten voor te doen, zijn gespannen, gejaagd. Ge speurt aan hun hele houding, als ge ze maar even nauwkeurig bespiedt, dat ze liefst hun koffer gesloten hadden willen houden om zo over de grens te glippen. Zij hunkeren naar het ogenblik, waarin de controle zal zijn afgelopen. Zij weten wel, dat zij verboden waar meevoeren, verboden waar, die ze door allerlei kunstgrepen voor de ogen van de douane zoeken verborgen te houden.

Daar moet ik aan denken bij de overgang uit het oude- in het nieuwe jaar.

Ik zie ons daar allen staan aan de grens.

Wij hebben bij ons de bagage van alles, wat wij in het afgelopen jaar hebben gezegd, gedacht, gedaan.

En terwijl wij daar staan horen wij, sterker, doordringender dan op andere avonden van het jaar, de vraag tot ons komen: „Wat hebt ge gedaan? Hoe was uw huwelijksleven, zijt gij als man en vrouw elkander trouw geweest, hebt gij uw omgang rein gehouden?”

Hoe hebt ge uw kinderen opgevoed? Was het er u waarlijk om te doen hen te leiden in de weg des Verbonds, of ging het er u, bij alle schone schijn, in de grond der zaak toch allermeest om, te zorgen, dat uw jongens en meisjes een goede plaats in deze wereld zouden hebben? Hoe zijt ge bezig geweest in uw werk, dat God u te doen gegeven had? Hebt gij de Heere daarin gediend, trouw en toegewijd en blijmoedig, of hebt ge daarin alleen gezien een middel om aan de kost te komen, vooruit te komen, groot te worden?

Hoe was uw verkeer in de Kerk des Heeren? Zijt ge waarlijk dankbaar geweest voor — en hebt ge met blijdschap genoten van al de rijkdom, die uw God u daarin gaf, in de geregelde bediening van Woord en Sacramenten? Hebt ge misschien moeilijkheden gehad met de broeders en zusters en, zo ja, hebt gij daarbij metterdaad, om 's Heeren wil, uzelf willen verloochenen om zo de vrede te dienen, of hebt ge uzelf willen handhaven en geweigerd uw harde nek te buigen?

Hoe hebt ge gestaan temidden van het rumoer in de wereld van de volkeren? Hebt ge, als de angst in uw hart naar boven kwam, uw rust gezocht in de gaafheid van Eisenhower, in de kracht van Amerika en van de N.A.V.O., of hebt ge kinderlijk gerust in de trouw en de wijsheid en de macht van uw God?”

Deze vragen en zovele meer komen op ons af, als wij daar staan aan de grens met onze „bagage” en opeens zijn wij ons bewust, dat niets, niets van wat wij daar voor ons hebben ijggen, gaaf en goed is. Alles, geschonden, gebroken, bezoedeld. Alles, alles. —

Wat zullen wij nu doen? Helaas, dwaas als wij zijn, lopen wij zo groot gevaar te trachten onze boosheid voor onszelf en voor de Heere te verbergen en er de grens mee over te glippen, alsof wij niets onbehoorlijks bij ons droegen.

Maar dan, hoor, klinkt daar, met al-doorringende kracht de stem van onze God: „Komt toch, en laat ons tezamen rechten”, dat wil zeggen: „Mijn kind, tracht bij de overgang van het oude- in het nieuwe jaar uw daden toch niet te verbloemen of te verbergen, leg ze toch openlijk voor Mij neer en — laat er Mij Mijn oordeel over uitspreken”.

Nu is het onmogelijk tot God te komen en zich met zijn werken, die men van tevoren reeds als zondig en gebroken heeft leren zien, te stellen in het blinkend licht van Gods heiligheid en gerechtigheid, zonder dieper nog dan reeds het geval was, zijn schuld te zien, zijn schuld te belijden en — tot de Heere te roepen om vergeving.

Dat is het wat de Heere bedoelt, als Hij zegt: „Komt toch en laat ons tezamen rechten”: „Legt uw daden open voor Mij neer,

belijdt uw schuld, roept Mij aan om vergeving, insteê van te pogen uw zonden voor Mij te verbergen en te pogen stil en ongemerkt met het pak uwer daden 't nieuwe jaar binnen te glijden”.

Zullen wij naar die oproep luisteren?

Het gevaar is groot, dat wij dat niet doen, maar trachten aan de hemelse controle te ontkomen.

Eén van de oorzaken daarvan is angst. Wij huiveren voor het oordeel, dat uit Gods woord in ons oor zal klinken.

Dat weet de Heere ook wel. Daarom zegt Hij van te voren tegen ons: „Al waren uwe zonden als scharlaken, zij zullen worden als sneeuw; al waren ze rood als karmozijn, Ik zal ze maken als witte wol”.

Scharlaken en karmozijn, dat zijn in de grond dezelfde kleuren; de kleur van bloed en vuur, van dood en verderf.

Zonden als scharlaken en karmozijn, dat zijn zonden, die dood en verderf om zich heen spreiden en — die tot de hemel roepen om dood en verderf; de schrikkelijkste, de aller-schrikkelijkste zonden.

„Nu”, zegt God, „al zouden er bij die daden, die gij open en bloot voor Mij neerlegt, met schuldbelijdenis en gebed om vergeving, van die schrikkelijke zonden zijn, die roepen om dood en verderf, weest maar niet bang, weest maar niet bang, Ik zal ze maken wit als sneeuw, blank als wol”. — Dat wil zeggen: „Ik zal u voor Mij stellen als één, die nooit zonde gehad noch gedaan heeft, ja als één, die Mijn wet volkomen volbracht heeft”. —

Wit als sneeuw, blank als wol.

En nu zie ik, als ik dit stukje schrijf, uit deze woorden Gods, op de grens van het oude- en het nieuwe jaar, omhoog rijzen Golgotha en het kruis van onze Heere Jezus Christus.

Dat is daar alles bloed en vuur. De zonden, die Hij op Zich nam, de zonden van al Zijn volk, ook de schrikkelijkste zonden, die dood en verderf brachten, zijn bloed en vuur en zij hebben uit de hemel op Hem afgeroepen bloed en vuur, de dood en het verderf. die God, om der wille van die zonden, op Hem neer deed hagelen. —

Het is schrikkelijk daar op Golgotha. Maar bij het stromen van het bloed, in het loeien van het vuur houdt Christus het uit; Hij gaat niet onder. Zo betaalt Hij de schuld van Zijn volk. Straks komt Hij uit die hel tevoorschijn, wit als sneeuw, blank als wol.

Daarom, dáárom kan God tegen ons zeggen op de grens van het oude- en het nieuwe jaar: „Komt toch, komt toch, legt uw daden, al uw daden voor Mij neer, verbergt ze niet, belijdt uw schuld, roept om vergeving, en — Ik maak die zonden, ook de Bathsébazonen, wit als sneeuw; Ik stel U voor Mij rechtvaardig, heilig, in Mijn Zoon, uw Borg, Jezus Christus. Weest dan niet bang, komt toch, komt toch”.

Ik weet wel, als ik dit stukje schrijf sta ik niet op de preekstoel en toch —, ik kan niet laten tegen u, die dit stukje leest, te zeggen: „Mijn broeder, mijn zuster, luister toch naar dit Woord, naar deze roepstem van de Heere, uw God.

Ach, daar zijn avonden in ons leven, waarin wij de nacht binnenglijden, zonder dat wij met ons leven, met onze levensdaden, voor de Heere zijn gekomen, het niet met de Heere in orde hebben gemaakt. Wij wenden ons oog van Hem af, wij stoppen onze oren voor Hem dicht, wij glippen langs Hem heen, vergetende, dat elke nacht onze laatste kan zijn en wij, eer de morgen grauwet, in het oordeel kunnen staan.

Dat is dwaas.

Maar laten wij zo nu niet doen aan de grens van het oude- en het nieuwe jaar. Nu wij eenmaal de oudejaarsviering hebben ingesteld is het toch zo, dat op die avond met diepere, meer sonore klank dan op andere avonden, de stem Gods klinkt: „Komt toch en laat ons tezamen rechten”.

Laat ons daarnaast luisteren opdat wij niet onverzoend het nieuwe jaar binnenstappen. Laten wij voorzichtig zijn.

Iemand, die aan de grens zijn smokkelwaar voor de douane weet verborgen te houden is straks, aan de overkant van de grens vrij. Niemand doet hem daar wat. Daar kan hij lachen om de douane, die hij voor de gek hield en wiens oog en hand niet reikt en grijpt tot over de grens.

Zo is het met de Heere niet.

Wij kunnen ons verbeelden, door ons oor

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

voor Hem te sluiten en te doen alsof wij Hem niet opmerken, Hem te ontkomen.

Maar hoe vergissen wij ons dan. Hij kent onze zondige daden, ook al belijden wij Hem die niet en als wij het nieuwe jaar binnengaan zonder bij Hem verzoening te hebben gevonden, schrijdt Zijn toorn naast ons voort, de grens over, de toekomst in, om ons op Zijn tijd te grijpen en over te leveren aan het vuur, dat wij door onze rode zonden hebben doen ontbranden.

Daar komt nog iets bij. Tot God komen om onze daden voor Hem neer te leggen opdat Hij daarover zal rechten, houdt naast schuldbelijdenis en bede om vergeving ook in, dat wij met de zonde breken. Niemand kan waarschijnlijk zijn zonde voor God belijden, zonder tegelijk de band aan de zonde door te snijden.

Dat weten wij wel. En daarom is naast de vrees voor het oordeel, ook de boze begeerte om de zonde vast te houden, voor ons reden om te pogen met onze zonden, ongemerkt, langs God heen te glippen.

Dwazen, die wij zijn.

De smokkelaar kan, als hij eenmaal de grens over is, zonder gevaar genieten van zijn smokkelwaar.

Maar wee de mens, die, als hij zonder met zijn zonde tot God te zijn gekomen het nieuwe jaar binnenstapt, zich inbeeldt, dat hij nu maar vrolijk kan blijven zondigen.

Hij bedenke, dat het zwaard des Heeren naar hem blijft uitgestrekt om zijn leven voor de tijd en, als hij zich niet bekeert, straks voor eeuwig te verteren.

Dat wij dit onze God toch niet aandoen, Hem, Die geen behagen heeft in de dood des zondaars, maar daarin, dat hij zich bekere en leve.

Hoort ge het niet?

Daar staat onze God aan de grens tussen het oude- en het nieuwe jaar.

Met een stem vol liefde roept Hij ons toe: „Komt toch, komt toch en laat ons tezamen rechten”.

Laat ons luisteren naar die roepstem van onze God.

Hoe zwaar wij gezondigd hebben, hoe sterk wij aan de zonde gebonden zijn, dat wij ons noch door vrees, noch door liefde tot de zonde laten weerhouden om tot Hem te gaan en alles, alles voor Hem neer te leggen, voor 't Aangezicht van Hem, onze Vader.

Dan wordt het goed. Dan zal het vrede zijn tussen onze God en ons; dan zullen wij het in 1958 goed hebben, wat er ook gebeurt, hoe het ook gaat.

Dan stappen wij de grens over, de onbekende toekomst in en zingen zachtkens voor ons heen:

'k Bekende, o Heer, voor U oprecht mijn zonden,
'k Verborg geen kwaad, dat in mij werd gevonden,
Doch ik beleed, na ernstig overleg
Mijn boze daân, Gij naamt die gunstig weg,
Dies zal tot U, een ieder van de vromen
in vindenstijd, met ootmoed, smekend komen,
Een zee van ramp moog met haar golven slaan,
Hoe hoog zij ga, zij raakt hem zelfs niet aan.

D. v. D.

Evangelisatie onder Roomsen¹⁾

IV (Slot)

Het laatste artikel eindigde met te wijzen op de dure roeping die er voor de gereformeerden ligt, om met het evangelie te arbeiden onder roomsen. Nu komt de vraag hoe wij dat kunnen doen.

De laatste vraag die wij willen stellen is de vraag: hoe kunnen we dit doen? Op welke wijze kunnen wij trachten deze roeping aan te vatten?

Een moeilijk te beantwoorden vraag!

Wat kunnen wij tegenover de machtige organisatie van Rome stellen?

Wat kunnen wij doen om een bres te schieten in het sterke zelfbesef van een kerk, die zich identificeert met Christus, en die haar kinderen volstopt van jongsaf, met de gedachte, dat de waarheid uitsluitend gevonden wordt en kan gevonden worden bij de pauselijke kerk?

Wat kunnen wij doen om de onmetelijke macht van Rome over de zielen te breken?

Ik zou hier willen aansluiten bij Lindeboom, wiens brochure waard is herdrukt te worden.

Hij legt de nadruk in de eerste plaats op de zuivere bediening des Woords, „en de prediking der genade in alle wegen en in heggen” (Luk. 14 : 23).

„De hoofdzaak en hoofdtaak, het voornaamste werktuig en werk tegen Rome en geheel de tegenwoordige boze wereld, waaruit Christus de Zijnen trekt, is en blijft echter de zuivere bediening des Woords”²⁾.

„Het woord blijft bijzonder in onze dagen een macht. Een vreselijke macht op de lippen van geleerden en ongeleerden, in alle kringen des volks”.

Dat heeft, volgens Lindeboom, voornamelijk betekenis voor de gemeente zelf. De gemeente moet leven bij het Woord en uit het Woord. „Wat Rome door de dwang van wet en pauselijke heerschappij bewerkt, n.l. orde en ijver en gehoorzaamheid, kan en moet in de kerk ontspruiten en groeien op de wortel van het geloof en de liefde in Christus Jezus. De Heere Jezus had vaste orde en gang in Zijn arbeid; de Apostelen richtten hun woord en werk naar de behoefte van personen en plaatsen en omstandigheden. Zij waren den Jood een jood en den Griek een griek. Elke Gemeente is een geordende gemeenschap. Dat toone zij ook in de arbeid naar buiten. Bijzonder onder de omschante roomschen, en tegen het in alles stelselmatige en alom verspiendend werkend „Roomsch-Katholicisme”

Dat werkt Lindeboom dan verder uit in deze zin, dat de gemeente de woorden Gods moet eten en drinken om ze te kunnen zaaien. De eerste plicht der kerk ziet hij liggen, ook met betrekking tot het punt dat ons hier bezig houdt, in het zich oefenen in grondige, alzijdige kennis van geheel de heilige Schrift. De eerste plicht der gemeente is, dat zij zich oefene in de kennis van de Schrift ook met het oog op Rome's leer en werk. Dat geldt voor voorgangers en studenten natuurlijk vooral. „Opdat zij niet kampen als de lucht slaande”. Daarmee bereiken we nimmer iets. Maar bereiken we zeker niets tegen Rome.

Om wat te betekenen moet de gemeente een levende gemeente zijn. De bijbel moet gekend worden. En de belijdenis moet ingestudeerd worden. Voorts, zo is zijn raad, leest en herleest Calvijn's Institutie, „een nog altijd onovertroffen boek, dat voor een leger geldt”. En leest Luthers uitlegging van de brief aan de Galaten. En andere boeken uit de schat van de Gereformeerde Rome-bestrijders. Ik zal ze u niet alle noemen. U zou mij waarschijnlijk tegenwerpen: geen tijd voor. En: dat is te ouderwets.

Nodig is dat de kerk op elk gebied een krachtig getuigenis des geloofs doe horen. Dat we lichtdragers zijn temidden van een krom en verdraaid geslacht.

Deze nadruk, welke Lindeboom legde op een krachtig gemeentelijk leven, zou ik willen herhalen. Vooral in een roomse omgeving kan dat indruk maken. Dat wij een kerk hebben, een gemeente, die wel heel anders is ingericht en heel anders bestaat dan de roomse kerk,

maar een gemeente waarvan wat uitgaat. Waarin vooral een krachtig leven des geloofs en der liefde openbaar wordt. Daarvan moeten wij m.i. meer verwachten dan van dikke apologetische boeken en geschriften. Ik denk aan het woord van Wilhelm Walter, die verhaalt dat een geestelijke eens tot een protestant zei: „Meent gij dat wij vrezen voor de dikke boeken van geleerden, of voor de uitzonderingswetten en politiematregelen? Ik zal u zeggen waarvoor we ons nog bevreesd maken, voor Luther en anders voor niemand”³⁾. Dat stemt overeen met wat Clemens Maria Hofbauer in 1816 moet gezegd hebben. Hofbauer was een pauselijke gezant, die de godsdienstige toestanden der roomsen in Polen met die van de protestanten in Duitsland heeft leren vergelijken. Hij zegt dan: ik ben er zeker van dat de afval van de kerk is ingetreden, omdat de Duitsers behoefte hadden en hebben om vroom te zijn. Niet door ketters en filosofen maar door mensen, die werkelijk naar een godsdienst voor hun hart verlangden, is de Reformatie verbreid en in stand gehouden⁴⁾.

Naast de nadruk op een krachtig en levend gemeentelijk leven, zou ik voorts willen stellen, dat allerlei hulpmiddelen gebruikt kunnen worden, als leatuurverspreiding bijvoorbeeld. Maar hierbij wil ik graag meteen opmerken, dat het zeer goede leatuur moet zijn; leatuur niet zo in de trant van een praatje over de weg der zaligheid of een praatje over het evangelie.

Laten wij nimmer vergeten, dat de roomsen de weg weten, naar zij vast overtuigd zijn. En de protestanten zijn h.i. domme dwalende lieden, die de ellende van revolutie, socialisme, communisme en gezags- en zedeloosheid in de wereld gebracht hebben. Dwaze lieden, die door zich af te scheuren van de kerk, de enige bron der waarheid en des levens zijn kwijtgeraakt.

Ook niet vergeten, dat zij, die de leiding hebben van werk onder de roomsen, voortdurend aan kritiek blootstaan van de zijde van Rome. Die kritiek wordt gemeenlijk wel objectief gehouden, maar is ook, in de objectieve vorm vrij scherp. Het gevaar is groot, dat we daarop scherp gaan reageren. Beter van niet. Men zal er bij Rome met scherpe discussies of polemieken niet komen. In de regel trekken wij dan aan het kortste eind. We kennen de roomse mentaliteit te weinig om als overwinnaar voor het forum van het publiek te voorschijn te komen. Rome zwicht niet voor een beroep op bijbelteksten. Rome zwicht voor het woord van de kerk. Het is altijd de autoriteit van de kerk die het schriftwoord uitlegt. Reeds om deze reden polemieken vermijden! Beter positief getuigen.

En dat getuigenis moet, als het wordt gegeven in een schriftelijke vorm, goed zijn samengesteld door deskundige mensen. Ds J. de Vries zegt in het Handboek voor Evangelisatie, dat aan de eenvoudige arbeid onder de roomsen een wetenschappelijk werk ten grondslag behoort te liggen, dat principiële en volledige kennis van Rome en het roomse leven verraadt. Het moet niet zo zijn dat van roomse zijde met enig recht op minder gunstige wijze over de verdediging van de gereformeerde „zienswijze” kan worden geschreven, omdat die „zienswijze” tegenover de roomse levens- en wereldbeschouwing niet op grondiger wijze wordt verdedigd⁵⁾. Expriesters kunnen hier uitnemend werk doen. Zij kennen Rome door en door. Zij kennen de roomse leer- en studiemethoden, de roomse vroomheid, het roomse geestelijk klimaat, dat zó volkomen anders is als het onze, dat wij daar nimmer goed in thuisraken⁶⁾. Wij zullen verstandig doen als wij kunnen, dat wij ons in dit werk door dergelijke mensen laten

dienen en dat wij in elk geval er op uit zijn van hen te leren.

Wat het werk zelf aangaat lijkt het mij toe, dat er in de eerste plaats een taak ligt voor die kerken, die in een roomse omgeving gelegen zijn. Zij zijn geplaatst in een omgeving waar het licht van het evangelie verduisterd is door bijgeloof en afgoderij.

Zij zullen bij het aanvatten van die taak verstandig doen wanneer zij elkaar met goede hulp en raad willen dienen en dus een zekere vorm van samenwerking zoeken. Die samenwerking moet vooral eenvoudig en doelmatig worden opgezet. Zij kan dienen in de eerste plaats, tot voorkoming van herhaling van de zelfde studie door verschillende personen die hetzelfde beogen. Zij moet dienen tot coördinatie van de arbeid, speciaal van de grondleggende studiearbeid. Voorts is zij zeer nuttig omdat men elkaar kan helpen met goede raad en advies en overleg.

Er is op dit gebied heel veel te doen. In binnen- en buitenland. Wat een zegen bracht en brengt niet de vertaling van de H. Catechismus in Spanje en de Oekraïne. Wat een gelegenheden zijn er niet om te zaaien! Dat we het doen! Het komt vooral aan op het doen! Niet op het onderhouden van een tamelijk grote organisatie, maar op het doelmatig samenwerken en getuigenis geven aan de Waarheid.

Lindeboom, wiens geschrift wij meermalen noemden, zeide:

„Geheel de Gereformeerde kerk worde wakker en sta op tot den arbeid en strijd onzes Gods en Zaligmakers! Opdat aan het bijgeloof en het ongeloof paal en perk worde gesteld en de Drieëenige God in roomse en protestantse streken van ons land alleen de eer, aanbidding en dankzegging moge ontvangen. Indien wij onze roeping maar verstaan en behartigen, dan zal de zegen niet achterblijven. Dan zal Gods almachtige genade zich groot maken als in vroegere eeuwen!”⁷⁾

J. MEESTER.

¹⁾ Dit is het laatste deel van het referaat gehouden op het Congres van het Verband van Evangelisatie-Commissies, te Rotterdam, 29-31 juli, 1957.

²⁾ Lindeboom, a.w., blz. 28.

³⁾ Aangehaald door Ds J. de Vries, Handboek voor Geref. Evangelisatie, blz. 357.

⁴⁾ Bij Berkouwer, a.w., blz. 75, noot 15.

⁵⁾ Ds J. de Vries, Handboek enz., blz. 359. „Van Roomse zijde meent men vaak het recht te hebben voor de bewering dat protestantse apologeten en wetenschappelijke mensen geen grondige kennis bezitten, noch van de historie, noch van wat Rome nu is en leert.”

⁶⁾ Voorbeelden zijn het bovengenoemde boek van de ex-priester H. J. Hegger, werk van Ds Lauwers en van Ds Van Puyvelde. Voorts geschriften van ex-priesters in het buitenland. In België verschijnt een „Vlaams Kerkblad” Boechout; verantwoordelijk uitg. J. W. J. Sluys - Schuyten - Withof, Boechout, dat maandelijks op vrij positieve wijze zich met Rome bezig houdt.

In de Ver. Staten van Amerika verschijnt maandelijks een periodiek *The Converted Catholic*, Magazine of our Christian Hermitage... onder redactie van bekeerde priesters en monniken; Christ's Mission, Inc. - 27 East 22nd street - New York 10, N.Y. In Parijs bij „Le vent souffle” verschijnt literatuur tegen Rome gericht. In ons land kan men bij het *Centraal Evangelisatie Bureau*, Van Boetzelaerlaan 116, Den Haag, wel eens waardevolle leatuur en inlichtingen betreffende Rome-bestrijding verkrijgen. Voor wie Duits leest is uitstekend: K. Guggisberg, Die römisch katholische Kirche, 1946, en voor wie Frans leest: *Padrosa*, Pourquoi ai-je quitté le Catholicisme, Paris, 1953.

⁷⁾ Bij leatuur denke men in de eerste plaats altijd aan de heilige Schrift; voorts is de Heidelb. Catechismus uitnemend in zijn bondigheid en klaarheid en warmte. Belangrijk is ook leatuur waarin met kennis van zaken officiële uitgaven van het Vaticaan op hoogstaande wijze schriftuurlijk worden besproken. Dergelijke leatuur trekt zeer de belangstelling van roomsen.

De beste propaganda voor ons blad is nog altijd de mondelinge aanbeveling van lezer tot lezer

Totius' psalmvertolking

IV

Een afzonderlijk en uitvoerig gedeelte van het vierde hoofdstuk is gewijd aan de grondstemmingen der psalmen: die van de klaagen smeekepsalmen, van de lofpsalmen, van de vloekpsalmen. Krachtens zijn wezen en vorming als dichter was Totius in staat deze op doorvoelde wijze te vertolken. Bij de eerste groep hanteert hij meesterlijk het hier zo effectieve slepend rijm, waartoe het Afrikaans overigens weinig mogelijkheden biedt; het onbetoonde hulpwerkwoord „het”, voornaamwoorden, meervoudsvormen, nieuwe samenstellingen, neologismen en archaïsmen vergoeden het tekort. — De innige klacht van ps. 5 kon tot 's dichters persoonlijke lyriek hebben behoord. Ps. 6, „'n boetpsalm in groot benoudheid”, niet minder, ofschoon hij zich hier aan den vorm van het Nederlandse psalmboek gebonden heeft. Ook de zeer moeilijke traditionele vorm van ps. 22 is behouden, voor een der schoonste Afrikaanse klaagpsalmen. De ontroerende klacht van ps. 31 wordt gevoelvol gedragen door het slepend rijm; hier is de toon van al Totius' treurlyriek: „HEER, in u hande is my tye; ek steun in al my leed op U alleen wat weet die maat en einde van my lye”. Ps. 38, moeilijk van vorm en rijmschema kan men „byna as geheel aanhaal om aan te toon hoe die Afrikaanse berymer homself verwesenlik in die vertolking van hierdie eeue-oue klag. Sonder hierdie selfverwesenliking is poësie soos hierdie nie moontlik nie”. Het effect van het slepende rythme om den klaagtoon te vertolken, toont ps. 54 in de tegenstelling van de beide eerste strophen. In de pss. 64 en 69 verleent het vaste rythme van het viervoetige jambische vers, afwijkend van de van ouds ingeburgerde berijming, een bijzondere kracht, nog versterkt door het staand rijm, dat de smeking feller maakt. De vrij onbekende 88e ps. verkreeg bij Totius een drievoetig jambisch vers in een vierregelige strophe met gebroken rijm; moeilijkheden van veelvuldig slepend rijm en strengen bouw werden zo vermeden, groter soepelheid en directer klaagtoon bereikt. Men vergelijkte met gewijden tekst en oude berijming dit slotcouplet: „U 't vriend en metgesel verwijder ver van my; bekendes — hul is almal weg, en duisternis — naby!” Ps. 102 is als hechte eenheid herleefd door den sterken gevoelsstroom die de strophen op elkaar aantrekt, en haar getal verkleint. Waar Totius in zijn twee laatste verzen van elke strophe het vrouwelijk rijm van de Nederlandse berijming moest prijsgeven, verkrijgt zijn vertolking een dringender smeektoon waar de oude meer een klaageffect doet horen. Ps. 130 tenslotte is vaak geroemd als de schoonste van het Afrikaanse psalmboek. „Die lied wat deur die eeue heen dié troospsalm was in dae van verdrukking en vervolging en in sy Nederlandse beryming 'Uit diepten van ellenden', deur ons voorouers aangehef is in die ure van benoudheid... Let op die donker-warm toon van die eerste strofe, die steeds met feller aksent stygende ansgroep daarin. Dan die diep besef van sonde en kleinheid wat uitgroei tot versekerdheid in die tweede strofe, die gespanne verwagting in die derde strofe en ten slotte die blye hoop van die laatste strofe wat eindig met 'n jubelsang, om uit te mond in die slotreël, die kinderlike ootmoed van die bede: 'HEER, doen ook so aan my!' — hier het ons die sleutel tot Totius se hele psalmberyming, wat 'n geloofsdaad is' (citaat van prof. Dekker).

Onder de lofpsalmen zijn die waarin de almacht en majesteit Gods bezongen worden, het schoonst. Prachtig is ps. 8 met „verhewe kosmiese siening wat as eenheid beleef en herskep is”. Op één lijn daarmee te stellen zijn de natuurbeelding in ps. 19 en de grootse beelding van den toornenden God in de ps. 18 en 29. In ps. 104 is om rijm en strophe de oude vorm weer opgegeven: de 140 regels zijn teruggebracht tot 84 kortere met enkel staand rijm „met sy sterk daadsuggestie”. Met ps. 33 levert de dichter weer het bewijs van zijn vermogen om een moeilijken vorm uit het Nederlandse psalmboek te hanteren. Overwegend mannelijk rijm draagt in de lofpsalmen den jubeltoon: pss. 47, 48, 95,

138, 148. Ps. 46, met ander rijmschema en verslengte overtreft de oude berijming met haar slepende rijmen en gelijke regellenge daarin dat nu de eerste stropheheft meer den nood, en de laatste de wonderbaarlijke uitredding suggereert. Ps. 65 ten slotte is bijzonder mooi door de blijde jubilering en de bekoring van frisse ziening en zeggings. Hier „vertolk die Afrikaanse digter die danklied met sentrale gedagte: die uitkoms na die droogte. Dit is hier die geheelsiening en -weergave wat die Afrikaanse beryming onderskei van ander beryminge”.

In de vloekpsalmen wordt Totius' stem over het algemeen luider en sterker dan in zijn eigen poëzie. Oosterse beelden worden op aannemelijke wijze gehandhaafd. De hoon en de spot zijn in soms ruige taal waarachtig beleefd en vooral in den dialoog met grote directheid uitgebeeld. Men zie pss. 10, 12, 13, 35, 41, 69, 94, 109, 139.

Na de beschouwing over de vertolking van de grondstemmingen der Hebreeuwse psalmen geeft de schrijver nu het resultaat van een onderzoek betreffende **vers, beeld, taal en rijm** van Totius' berijming. Vrouwelijk rijm, enjambement en metrische afwijkingen verhogen de plastiek van zijn vers.

In de weergave van het Bijbelbeeld is hij zeer getrouw; soms echter breidt hij het beeld uit om het bevattelijker te maken, of scheidt hij het om tot een nieuw, met hetzelfde doel. De taal is fris, en heeft hier en daar „het gebaar van die spreektaal” behouden. Het rijm van den Nederlandsen bundel heeft Totius vaak gehinderd; waar hij het gegeven schema los laat, wint zijn vers aanmerkelijk in rythme en plastiek, waar hij het behoudt verliest het meermalen zijn poëtische functie. Vandaar, dat hij in verschillende psalmen minder rijm aanwendt dan zijn voorgangers. Voor de zwakheden in de Afrikaanse berijming heeft ook de auteur van dit proefschrift ¹⁾ wel degelijk oog. Ps. 37 lijkt moeilijk verstandswerk; de oorspronkelijke psalm is te spreukmatig om als eenheid doorvoeld te kunnen worden. Ps. 112 is zwak. Hier en daar ook komen onbezielde strophen voor. In oudere proefbundels echter veel meer dan in de laatste lezing: allengs is het werk spontaner, natuurlijker, en soberder geworden. En voor de tekortkomingen die het na zeventien jaren moeizamen arbeid nog heeft, gelde Totius' eigen verontschuldiging, in een radiorede: „Dringende ampsbesighede het dikwels geen ander keuse oorgelaat nie as om los te woeker wat nie vanself los wou kom nie”.

(Wordt vervolgd).

J. BOSCH.

PSALM 19 : 1 EN 2

Die hoë hemelrond
Vertel met blye mond
Gods heerlikheid en eer,
En, wonderbaar deurglans,

¹⁾ Klaas J. Popma: „De zonde van Jan der Kindere”
Uitg. N.V. Zomer & Keuning, 1952
Prijs f 5.40. Nog verkrijgbaar.

IX : SLOt

Er is een kwaad waaraan de Ethiek ons heeft ontdekt: dat wij feiten constateren en ze niet ook vanuit normatief oogpunt durven bezien. Dat wil zeggen, dat we die feiten niet ook durven beoordelen! Het gereformeerde leven heeft zich van ouds dit punt aangetrokken, en heeft de moed gehad te verkondigen dat geen ding zich onttrekken kan aan de hoogste wet des levens: de Wet Gods. Van hieruit bezien valt nu te verstaan dat de Kerk een zeer bijzondere plaats heeft onder de samenlevingsverbanden, aangezien aan haar met name is opgedragen (in de vorm van een vaste bevoegdheid) om die Wet Gods voor alle terrein des levens te prediken. Maar waar binnen haar (kerkelijke) muren even-

Vermeld die wye trans
Die werke van die HEER.
Die dag roep orals luid
En duisendstemmig uit
Dié loffelike sprake;
Die nag se stille stap
Meld kunde en wetenskap
Deur al sy donker wake.

Hoe goddelik en skoon
en wonderbaar dié toon
wat deur die skepping gaan!
Geen volk so onbegaaf,
geen oor so onbeskaaf
wat nie dié taal verstaan.
Die prag van hemelwyn
wat deur die wydtes skyn,
spreek daar so luid en kragtig
dat nêrens hart of oor
dié skeppingstaal nie hoor —
tot roem van God almagtig.

PSALM 130

Uit dieptes, gans verlore,
Van redding ver vandaan,
Waar hoop se laaste spore
In wanhoop my vergaan;
Uit diep van donker nagte
Roep ek, o HERE, hoor,
En laat my jammerklagte
Tog opklim in u oor.

As U, o HEER, die sonde
na reg wou gadeslaan,
wie sou een enk'le stonde
voor U, o HEER, bestaan?
Maar nee, daar is vergewing
altdy by U gewees;
daarom word U met bewing
reg kinderlik gevrees.

Soos een wat op die mure
as wagter uitgestel,
gedurigdeur die ure
met sy gedagte tel —
só wag my siel, en sterker —
gedurig op die HEER,
tot Hy, die Ligbewerker,
die nag in daagraad keer.

Hoop, Isr'el, in jou klagte;
vertrou, o volk, wat treur;
sy guns verduur die nagte,
sy heil breek eind'lik deur.
Dan skyn 'n soete vrede:
gans Israel word vry
van ongeregthede.
HEER, doen ook so aan my!

¹⁾ Deze artikelen waren geschreven vóór de verschijning van het Nederlandse proefschrift van Dr. W. J. B. Serfontein (uit Zuid-Afrika), getiteld: *Die Psalm as Kerklied* (Nijkerk, 1956). Op dat boek hopen wij t.z.t. terug te komen.

En nu de mens zelf.....

zeer de Wet Gods geldt als binnen alle andere samenlevingsverbanden, kan zij zich juist in het licht van die Wet Gods in geen enkel opzicht qua samenlevingsverband verheffen boven andere samenlevingsverbanden. Niet de Kerk is qua samenlevingsverband de Koningin, evenmin als de Theologie qua wetenschap de Koningin der wetenschappen is. Koning van Kerk en wetenschap is alléén Jezus Christus. En de kerk heeft onder zijn heerschappij uitsluitend een dienende functie.

Er is nog een tweede kwaad in dit verband te noemen, waaraan met name de moderne psychologie ons ontdekt heeft, voor zover wij er aan ontdekt willen zijn. Dat is het kwaad dat wij liever oordelen willen dan nauwkeurig constateren. Daar is de verwarring bij velen als gevolg hiervan dat zij wél de (juiste) norm willen aanleggen, maar toch zelf ont-

zonken schijnen te zijn aan de norm die voorschrijft dat aan iedere beoordeling moet voorafgaan het persoonlijke onderzoek, waarbij geen enkele factor mag worden verwaarloosd of ook maar verkeerd belicht dan wel in onzuiver verband geplaatst.

De propaganda van het hedendaagse Communisme is het vreselijke voorbeeld van een „beoordeling” die niet alleen vanuit een verkeerde wet oordeelt (niet de Wet Gods maar die der materiële welvaart, niet de eeuwige geboden Gods maar die van de aardse eschatologische mens zijn norm!), maar ook alleen dié aspecten beziet en beklemtoont, respecteert en erin hamert, die in zijn vooropgezette beoordelingen en vooral veroordelingen passen en te pas komen!

Partij, Communistische Economie, Natie en Wereldmacht, kortom *het samenlevingsverband qua wereldlijke machtscentrale*, worden (eenmaal afgeleid uit *dogmatische* redematies) geen mogelijkheden en conclusies die zélf ieder ogenblik onder hogere wet staan, maar worden uitgangspunten in hun wereldlijke (tijdelijke) vorm, waarnaar alles moet worden beoordeeld, aan welker belang alles ondergeschikt dient te zijn.

Begonnen met een schijnbare „wet” en concluderend tot een daartoe te verrijzen „instituut” (partij, staat, wereldorganisatie, krant, kring), gaat het Communisme in den vervolge uit van dat éne instituut dat tot mythe verheven is, als vrucht van pistische fantasie, en waaraan een ieder onderdanig dient te zijn!

Europa heeft gegruid van alle veroordelingen en straf met de dood in de Communistische wereld. Maar men heeft te bedenken dat hier van Communistische zijde „slechts” werd ingegrepen op een op zich zelf zeer gezonde reactie: het verzet tegen alle dwang en tucht die men vanuit het overmachtige samenlevingsverband aan de daaraan gehoorzamende onderdaan inzake geloof en zede oplegde. *Verzwakking van oordeel* is daarom zowel middel als gevolg van het Communisme, gelijk het dit ook was voor het Nationaal-Socialisme. *Verzwakking van oordeel zal zich overal voordoen, waar de tucht van het samenlevingsverband gesteld wordt bóven de geschreven norm!*

Nu zal duidelijk zijn dat de geest van het Communisme die, gelijk overal waar het samenlevingsverband tot mythe wordt verheven, in de meest verfijnde zin *kastegest* kweekt, niét ophoudt bij een politiek gedacht IJzeren Gordijn. Geloof is niet gebonden aan grenzen van wereldrijken, aan gordijnen en samenlevingsverbanden, zo ook niet de mythe!

Zelfs wanneer men de Wet Gods op zich zelf nog erkent, en op menig gebied zeer goed herkent, kan men inzake het samenlevingsverband mythisch denken! Gelijk men de op zichzelf juiste maatstaf in dezen onjuist kan *aanleggen!*

Het is onder meer de machtssfeer der Kerk geweest in de Zestiende Eeuw, haar niet aflatend verbinden van de waarheid van het Evangelie alléén met háár ménselijk aanwijsbaar samenlevingsverband, en zulks in *exclusieve* zin jegens andere samenlevingsverbanden des geloofs waar men zich bezon op Gods Wet, die de „protestanten” er toe gebracht heeft in Rome de zetel van de Antichrist te zien. En zo kan het gebeuren dat vanuit de zelfde overtuiging die het ambts-gewaad van de Antichrist in Rome zocht, staande werd gehouden dat in Rome óók nog kinderen Gods waren, en binnen haar poorten zeker iets van de Kerk werd gezien (Calvijn).

Wanneer wij onze tijdgeest onderzoeken, hebben wij ons ernstig af te vragen of in dezen de verzwakking van oordeel in bovengenoemde zin, die zich liever beroept op de pistische fantasie waarmee men het samenlevingsverband belast, met voorbijzien van het individuele proeven van de geest der individuele mens, wáár deze zich ook bevindt, niet ook in gereformeerde kring is doorgedrongen. En zeer zeker mag in deze eeuw de vraag gesteld worden, nu de Antichrist zich zozeer via een vals geloof werpt op de samenlevingsverbanden, hoe het met de kerkelijke samenlevingsverbanden staat. Zal de Antichrist niet de een trachten te misleiden en krachteloos te maken in Evangelische zin, door hem volslagen indifferent te maken voor ieder specifiek pistisch aspect

van het als geloófsgemeenschap ontstane levensverband, en zal de Antichrist niet de ander meeslepen door hem óndanks het erkennen van de Wet Gods, deze Wet Gods op valse wijze te identificeren met een samenlevingsverband? Door een valse pistische fantasie (mythe) daartoe in staat gesteld, vergeten velen dat het Woord Gods alle menselijk samenlevingsverband transcendeert, aangezien alleen de Wet Gods volmaakt is en *nooit onze samenlevingsverbanden*. En ook waar men terecht kan spreken van een aanwijsbare Ware Kerk, wie zou in deze wereld enig tijdelijk kerkinstituut durven indentificeren met de Universele Kerk?

Te vragen valt in deze dagen of niet ook *daarom* in onze gereformeerde wereld zoveel Christelijk en gereformeerd genoemde bladen eigenlijk altijd weer het zelfde zeggen, toedrijvend naar het éne samenlevingsverband, dat men vereert, terwijl men tevens zo weinig blijk geeft van een persoonlijke visie op de dingen, waarin strikt individuele overtuiging en ontwikkeling doorstraalt. Moet men het de vele jongeren kwalijk nemen dat ze voor de hedendaagse pers(wereld) geen spontaan enthousiasme opbrengen? Of geven zij hiermee juist blijk van hún kritische bezinning?

Is dat alles ook niet de reden waarom duizenden in den lande binnen de gereformeerde kring, ook binnen onze vrijgemaakte kring, onze pers niet meer vertrouwen in dié zin, dat de lezers zeer wel weten, dat waar een gave journalistiek het oordeel en de vrije oriëntatie *bevordert*, de huidige journalistiek veelal meewerkt aan algemene verzwakking van oordeel, de diepere probleemstelling ommantelt, en dat alles niet ten bate van eigen problematiek (die meestal onbewust aan de lezer voorbijgaat) maar ten bate van eigen *stellingname*? Hoe heeft ons „afsteken naar de diepte” (A. H. de Hartog) daar onder geleden! En hoezeer vergeet men dat dat afsteken naar de diepte altijd gepaard gaat met het zich begeven in de ware werkelijkheid die niets verbloemt, niets onbesproken laat, en niet zozeer naar tijdelijke fronten ziet, maar enkel naar waarheid! Alleen het „afsteken naar de diepte” geeft ons ook de mogelijkheid tot verlossing waarvan Psalm 130 (de Profundis!) spreekt, waarvan de studenten van Luther zongen na de verbranding van het Kerkrecht bij de Elsterpoort.

De mens is de mens een wolf geworden, klaagde Huizinga, nu vijf en twintig jaar geleden!

De mens is de mens een „stelling” geworden, kunnen wij thans *constateren*, waarin hij leeft en vreest, waarin hij journalistiek nog wel wekelijks vanuit een verre afstand wil *schrijven*, maar veelal niet meer kan *spreken* van aangezicht tot aangezicht. Waar blijft in dit alles de bezinning op de mens qua mens?

Ook dit raakt de nood des tijds, ook dit alles is vrucht van kerkelijke deformatie, maar déze deformatie is niet meer uit te strijden via de aanwijsbaarheid van het ware kerkinstituut. Men moet er voor naar de diepte afsteken, in zich zelf, in eigen kerkverband, in eigen persgemeenschap, met elkander. Maar men vergeet helaas hóé vruchtbaar de diepte van de mens is, wanneer niet het éen of ander samenlevingsverband of front, maar werkelijk Gods Woord de norm is voor onze onderlinge omgang.

Laat ons in het aangezicht van deze benauwende feiten één ding niet vergeten. Het raakt weer het éné nodige, waarbij wij met mederekening van alle fronten, met één blik in de volle Christelijke ruimte worden geplaatst van de vrijheid der kinderen Gods. Het is dit: wanneer ik wil weten wat Christelijke omgang is, moet ik vóór alles naar het Nieuwe Testament, waar mij getoond wordt hoe Christus dat deed! Dáár lees ik, hoe de Here Jezus met een ieder spreekt naar dat hij of zij nodig heeft. Hoe anders heeft Hij gesproken met de Samaritaanse Vrouw dan met Petrus, hoe riep Hij Zacheus weg uit de vijgeboom, want hij moest eerst gastheer worden, en hoe is Hij ingegaan op de overwegingen van de theoloog Nicodemus. Ook voor onze tijd met onze fronten, die wij noch mogen verabsoluteren noch kunnen wegredeneren, is het verlossend te zien hoe ONZE HEER den mens heeft opgezocht, daar waar onze zonde van eeuwen her front op front

had geschapen! Waar Hij verschijnt is niét in den beginne het front, maar de HERDER die het schaap zoekt, aan wélk front het ook als verloren in zich zelf vertoeft of rond-dwaalt. *Het is de mens die wordt gezocht!*

Maar hoe zullen wij, volgelingen van Hem die met tollenaren en zondaren al, de hedendaagse mens zoeken en toespreken, waar we deze niet kennen in zijn historie en gevoelens, welke deze ook zijn!

Het is nu eenmaal zowel de glorie als de beperktheid van de mens dat hij één is met die historie, wezenlijk verbonden is met zijn gevoelens. Daarom is het even onjuist om het Evangelie bij voorbaat aan te passen aan 's mensen historie en gevoelens (want ook die historie en gevoelens vallen onder de norm van de critiek en verlossing van Christus!) als de medemens niet vooreerst te *verstaan* in zijn gevoelens en historie! Daarbij, weten wij wel half hóé God Zich vernederd heeft door mens te worden, en daarmee gelocaliseerd in tijd en ruimte en gekarakteriseerd te worden als ieder mens? En overwegen wij, het Evangelie lezend, wel hóéveel geduld Christus heeft gehad met zijn medemens, door diens wereld volledig in rekening te brengen? Weten wij wel uit de Schrift hoezeer Christus ook in dezen de volledige vervulling was van alle boodschappers Gods? Weten we wel welk een taak ons wacht wanneer wij werkelijk met éné effect de boodschap der Kerk brengen aan *een mensenwereld die van ons zal eisen wat wij eisen van de medemens: dat hij ons begrijpelijk voorkomt en hij ons als mens wil verstaan!*

* *
*

In deze roman „De Zonde van Jan der Kindere” roept een auteur op tot bezinning op de mens qua mens. Popma blijkt uitermate geboeid door wat „in de mens is”. En wat allereerst opvalt is dat hij vóór alles ter sprake brengt datgene waarover welhaast nooit wordt gesproken in onze kring. Hij praat hier beslist niet over allerlei waarvan boek en krant wekelijks vol staan. En in de analyse die Popma heeft gemaakt valt te proeven, gelijk van een ernstig wetenschapsmens te wachten valt, een diepe bezinning op de mens qua mens. Daarvan spreekt in feite iedere publicatie van zijn hand, hoe zwaar, hoe abstract deze soms ook aandoen!

Wat is de mens? Wat is er met hem gaande? Dat klonk ook door in zijn onlangs geschreven getuigenis, dat beslist niet kan worden ondergebracht bij gangbare meningen die reeds sedert lang „signaleerd” zijn! Het is niemand kwalijk te nemen, in de tegenwoordige sneljournalistiek geroepen tot een snelle reactie, dat hij zich aanvankelijk op zulk een getuigenis verkiest. Het meest wijze woord is voorlopig gesproken door de scribent die voorlopig opmerkte dat dit getuigenis diepgaande en gelovige bezinning vergde, omdat wij voorlopig van dit getuigenis niet afzijn. Want ook wanneer enkele menselijke misverstanden die naar voren zijn gekomen, verholpen zijn, blijft daar voor ons én aan het vrijgemaakte én aan het synodaal-gereformeerde „front” dit getuigenis, waarboven in feite geschreven staat: *wie zijn wij mensen nu eigenlijk?*

De hier in romanvorm geschonken mensanalyse heeft iets verbijsterends. Dáárin wordt naar de diepte afgestoken! En hóé komen wij er zelf mee gereed? *Een Popma die aan de Wijsbegeerte der Wetsidee doet was ons allen sinds lang bekend. Een Popma die zich onlangs vrijmaakte, zal ook wel wennen. Maar de Popma die deze roman nu vijf jaar geleden schreef — dat is misschien nog het grootste probleem! En hoe deze drie te combineren tot een éénheid?* Hier worden we iets gewaar van de pluriforme en vruchtbare diepte van de mens, die waarlijk niet enkel te vangen is onder kerkelijke frontlijnen, hoezeer wij ook daarmee steeds te maken hebben, hoezeer de confrontatie met het kerkelijke leven als „front” ons allen als drinkbeker is voorgezet! *Het is eenvoudig de zonen der Christenheid te beoordelen naar één daad, naar één samenlevingsverband, naar één kenmerk, naar één fout, naar één juiste daad, maar wie zijn ze zelf in het gehéél van hun daden en werken? Dat is het vraagstuk waaraan Popma ons én qua*

publieke persoon én qua romanschrijver geconfronteerd heeft!

Het was ons doel in deze serie artikelen er op te wijzen dat Klaas J. Popma in deze roman een vraagstuk aanwijst dat ook in de moderne wijsbegeerte centraal staat, een vraagstuk dat ook in het door zijn leermeester Prof. Dr. A. J. de Sopper geschreven meesterwerkje „Wat is Philosophie?” als centrale vraag is naar voren gebracht: *Wat is de mens?* Geen religie heeft zich méér op deze vraag bezonnen dan juist het Christendom. En alleen de volle mens Jezus Christus is het antwoord op deze vraag, ook voor deze tijd. Want tegenover de „fronten” van Nationaal-Socialisme en Communisme, waartegen deze eeuw allereerst te strijden had en heeft, blijft de vraag „Wat is de mens?” in diepste zin *fundamenteel en actueel!* Hierover dient het gesprek te handelen met de humanist, met de communist en de scepticist. Vandaar dat de Kerk op vreselijke wijze haar taak en ideaal misverstaat, als zij die het adres van het antwoord weet (De Schrift!), zich op dat antwoord niet voortdurend bezint, daarbij gedachtig aan allen die op enigerlei wijze deze vraag óók stellen.

* *
*

Tot slot: sommige lezers hebben in de drie series die ik over de boeken van Van Randwijk van Rijnsdorp en Popma heb geschreven een soort eenheid gezien, en in zekere zin is dat juist. Maar ik zou een zeer verkeerde indruk wekken wanneer men zou menen dat ik voor mijn gevoel afgesloten problemen op fundamentele wijze heb aangesneden. Het tegendeel is waar. *In zekere zin breek ik voor mijn gevoel deze serie af.* Zou ik bijvoorbeeld slechts maar tot een zekere afwerking komen van de vraagstukken die mij momenteel in dit verband boeien, ik zou beslist een vierde boek dienen te behandelen, ik meen het boek van de Duitse theoloog *Helmut Gollwitzer*: „En brengen waar gij niet wilt” — doch andere arbeid wacht mij momenteel, al hoop ik hier of elders de in dat boek gegeven hoogst belangrijke stof over het Communisme eens te kunnen behandelen.

Wat ik voorlopig slechts getracht heb is opmerkzaam te maken op drie m.i. zeer waarloosde boeken, en aan de hand daarvan op enkele in onze Vrijgemaakte Kerken veelal **verwaarloosde** problemen, welke in deze artikelen uiteraard niet anders dan slechts **voorlopig** konden worden **aangestipt!** Wat ik daarbij getracht heb is aan te geven hoezeer ook deze boeken ingrijpen op de vraag wie ook wij als kleine vrijgemaakte gemeenschap zijn. En hoe vast ook wij verbonden zijn aan de factoren van historie en gevoel; hoe waar het is dat men bij zijn tegenstanders in de leer moet gaan, daartoe althans altijd bereid moet zijn in méérdere mate dan hen de les te lezen, anders doet men zich zelve te kort. Ook zou te overwegen zijn, dat ons veld van onderzoek ten bate van ons kerkelijk leven véél ruimer kan zijn, dan het doorgaans is binnen onze pers.

Zou hier niet tevens een woord van bezinning op zijn plaats zijn jegens de literatoren?

Hoe zullen zij in staat zijn ons voor te lichten over de ontdekkende waarde van sommige romans, wanneer men niet bereid is aandachtig naar ze te luisteren. Niét omdat ze kunstenaars zijn, en daarom verhevener dan andere mensen, maar omdat ook zij voor het Evangelie gebogen hebben als de Wijzen uit het Oosten, en daarbij qua studie een levensaspect hebben leren kennen waarvan medici, juristen en theologen in het algemeen geen weet hebben.

Had ons gereformeerde volk ook in **religieus** opzicht meer van de romancritici verwacht, wellicht waren ze **door onze verwachting** méér gestimuleerd tot een diepe bezinning op deze roman die, blijkens hetgeen daarover vroeger in de pers is geschreven, in het algemeen gesproken respectievelijk bijna twintig, meer dan tien en vijf jaar vrijwel langs ons heen zijn gegaan!

* *
*

Er is bij sommigen, die wij vaak tot onze tegenstanders rekenen, een overwaardering (geweest) van bepaalde facetten van de wer-

kelijkheid, bijvoorbeeld de psychologie. Overwaardering is een vorm van kortsluiting, en heeft deze tevens vaak ten gevolge. **Maar laat ons niet vergeten dat de onderwaardering en vooral de negatie óók een vorm van kortsluiting is, die wij ondergaan zeer ten koste van onze blik op de ware werkelijkheid.** Wat we nodig hebben zijn juist mensen die ons in bezinning voorgaan, mensen die hierin studeren; en vooral geduld, en een voorkomen van voorbarige conclusies, vooral jegens tegenstanders.

In een periode toch waarin ons veel verborgen was van wat wij later vrijuit gingen zien, traden Schilder en Vollenhoven, Dooyeweerd en S. G. de Graaf, Janse en Wille op. Afgezien van hun werk, of juist mede door hun werk, lieten zij ons mensen zien, die wij tot op dat moment nog niet aanschouwden hadden. Wij stonden daarmee voor het mysterie van de pluriformiteit des ménsen, al noemden wij dat zo niet.

Tegenover diegenen die front maakten,

omdat hun „front” bedreigd werd, is door sommigen, waaronder ook velen onzer, „front” gemaakt. Laat ons ook vandaag daarmee voortgaan, althans in dié zin dat wij niet schuwen het gesprek alom open te houden over al wat ons wezenlijk beroert en tevens verdiept. Gesprek ook, ja vooral met wie óns beroert!

En laat ons niet vergeten dat de kroningsure der Schepping gekomen was, toen God sprak: **LAAT ONS MENSEN MAKEN!** En deze daad is zó vrij en rijk geweest, dat Hij totop vandaag toe nieuwe mensen scheidt, waarom de vraag *wie is de mens?* in iedere generatie actueel en aangrijpend verheven blijft! In wetenschap en kunst, mensengesprek en ook in de journalistiek kan de voorzichtige bezinning en beantwoording van deze vraag tot de schoonste en eerbiedigste lofzangen des ménsen behoren!

G. PUCHINGER.

Afgesloten 2 December 1957.

Vrijheid en verantwoordelijkheid in het economisch leven

IV

Say ziet dus duidelijk de werking van het economisch beginsel, dat monopolies in de graanhandel van zeer beperkte betekenis doet zijn en dat door haar egaliserende inwerking op het aanbod, de vervulling van de constante behoeften verzekert.

Iets dergelijks geldt voor de moderne tijd. Er wordt wel veel over monopolies gesproken, maar in werkelijkheid zijn echte monopolies zeer schaars. Onder een monopolist verstaan wij, letterlijk gesproken, de aanbieder van een goed, die alleen op de markt is. En, als U het letterlijk neemt zijn er duizenden monopolisten: van de verkoper van de alleen op die bepaalde wijze verpakte tandpasta af tot op de kruidenier, waar alléén die bijzondere spritskoeken te verkrijgen zijn. Een meer reële definitie van een monopolist is echter: de verkoper, die gevrijwaard is van actuele en potentiële concurrentie voor zijn product. En dan is het duidelijk dat er maar zeer weinig echte monopolies bestaan of, indien zij bestaan, een lang leven hebben. Want tenzij de overheid deze verkoper te hulp komt en zijn monopolie schraagt, zal zijn alleenheerschappij spoedig ten einde zijn. Niets lokt zo aan als grote winst en niets is ook door concurrentie zo spoedig versmolten als grote winst. Het is dan ook niet van deze zijde dat de vrijheid in het economisch leven gevaar loopt. Evenmin is dat in sterke mate het geval van de zijde van de grote ondernemingen. Integendeel, de concurrentie tussen de grote ondernemingen is vaak zeer intensief en ook de geïntegreerde ondernemingen hebben moeite genoeg om zich op de vooraanstaande plaats te handhaven. „De top in een glibberige plaats”, zegt men in de Ver. Staten. Men moet echter niet verwachten dat iedere middenstander de ondernemingsgeest, het organisatievermogen en de leiderscapaciteiten kan opbrengen op een groot bedrijf te scheppen en op grond van deze overweging de inquisitie van de grote concerns te vormen. Ongetwijfeld komt het voor dat een grote onderneming haar economische macht gebruikt voor onoirbare doeleinden; maar dat kunnen kleine ondernemingen ook. Dit is niet iets dat aan geïntegreerde ondernemingen eigen is.

Het gevaar voor de vrijheid in het bedrijfsleven komt veeleer van bepaalde vormen van samenwerking tussen ondernemingen, die ten doel hebben het ontstaan van nieuwe ondernemingen te beletten of die het erop gemunt hebben het leven van zgn. outsiders, d.w.z. ondernemingen die buiten de samenwerking blijven, onmogelijk te maken. En zelfs hier moet men oppassen met spoedige oordelen. Kartels, dat zijn de samenwerkingsvormen van ondernemingen, die juridisch zelfstandig blijven, kunnen een nuttige functie vervullen. Zij kunnen het concurrentieproces zuiveren van onjuiste elementen door onderlinge overeenkomsten (b.v. een typebeperkingskartel), en het is dan mogelijk dat bepaalde ondernemingen in de branche weigeren mee te

doen. Dat is hun goed recht, maar, als zij daarbij doorgaan met ongezonde economische praktijken in toepassing te brengen, kan het nodig worden dat het kartel deze outsider tot rede brengt. Soms ook hinderen outsiders de sanering van ongezonde verhoudingen zozeer en wel met de vooropgezette bedoeling om zich uiteindelijk duur te laten uitkopen door het kartel, dat het recht eerder aan de kant van de karteldeelneemers is, dan aan de kant van de outsiders.

Maar het gevaar bestaat dat een kartel wordt gebruikt als een slaapkussen voor de deelnemende ondernemingen, waarbij afgesproken wordt elkaar zonder meer een bestaan te gunnen en de minst rendabele onderneming nog in leven te laten. Uiteraard wordt dan de consument benadeeld.

Onze bespreking, die zich beperkte tot het doen van een greep uit het zeer omvangrijke materiaal van de economische machtsvorming, toont wel aan dat het onmogelijk is met generalisaties te werken, te meer als men weet dat de overheidspolitiek en de houding van de vakbonden in vele gevallen ook de economische machtsvorming hebben bevorderd.

Hier is elk algemeen oordeel ernst. Kartels, trusts, concerns, syndicaten en andere vormen van samenwerking en concentratie zijn niet op zichzelf onjuist. Zij kunnen ingegeven zijn door economisch juiste redenen. Het is hier zoals een Zwitserse econoom⁵⁾ het uitdrukt: „alles is casuïstiek... Het komt steeds op het bijzondere, in alle details te onderzoeken, geval aan”.

* * *

Hiermede hebben wij de twee voornaamste oorzaken van een onharmonische ontwikkeling van het economisch leven aangegeven. Zowel een sterk schokmatige beweging als een overmatige machtsconcentratie kunnen de vrije en harmonische ontplooiing van de economische krachten in de weg staan. Ja zelfs de gehele samenleving kan er ernstige gevolgen van ondervinden indien niets gedaan zou worden om onjuiste ontwikkelingen de kop in te drukken en te bestrijden. Eén van de oorzaken van de scherpe en diepe terugslag die op de hoogconjunctuur van de twintiger jaren volgde was de ongebreidelde effectenspeculatie aan de grote internationale beurzen en met name in Wall Street. Indien hieraan bijtijds paal en perk was gesteld, zou de wereld grote ellende bespaard zijn gebleven.⁶⁾

Zo is het ook in onze dagen volkomen juist wanneer de Overheid regelen stelt ten aanzien van de verkopen op afbetaling, die anders gemakkelijk in excessieve overconsumptie zou kunnen ontaarden.

Dit zijn slechts illustraties van de algemene regel dat het tot de taak en bevoegdheid van de Overheid behoort de disharmonieën in het economisch leven te bestrijden. Hier doen zich vormen van de ongebondenheid van de mensen voor die desnoods de

regulerende hand van de autoriteiten behoeven. Het is uiteraard beter wanneer de onderdanen en hun vrije organisaties deze taak zoveel mogelijk op zich nemen en hun werkzaamheden zo richten dat het algemeen belang niet geschaad wordt. Maar aangezien de feitelijke ontwikkeling heeft aangetoond dat zulks niet geschiedt, heeft de rechtdoende en voor het algemeen belang wakende Overheid de bevoegdheid in te grijpen en zondig regels te stellen teneinde de harmonische ontwikkeling te waarborgen.

„Er is geen gebied waar de staat niet komt. Alleen, hij behoort er te komen naar zijn eigen aard d.i. in den zin der openbare rechtsbedeling, met volkomen eerbiediging van het recht aller andere samenlevingskringen... De staat treedt op als bedeeleer van het publieke recht op den grondslag der wapenmacht, ter behartiging van het algemeen belang” (Prof. Mekkes).

Dr. Colijn stelde de verhouding in 1937 als volgt: Dat er sommigen zijn, die, onder dwingende omstandigheden „autarkie” aanvaarden als noodmaatregel, als het geringste kwaad van het oogenblik, valt nog te verklaren, maar dat autarkie verdediging vindt op grond van de overweging, dat een z.g. geleide nationale economie de voorrang toekomt boven een vrije wereldeconomie, is voor mij een der zonderlingste levenservaringen geweest. Niet het minst, omdat deze opvatting zoo volkomen in strijd is met de onder Goddelijk bestel tot stand gekomen wereldontwikkeling. Natuurlijk wil dit niet zeggen, dat we — nu de omstandigheden eenmaal zijn, zooals ze zijn — het wel klaren kunnen zonder enige leiding te geven aan onze nationale economie. Dit is een even grote misvatting als die ik zoeven heb afgewezen.”⁷⁾

Dr. Colijn had hierbij het typische vooroorlogse vraagstuk onderhanden, waarom, en met welk doel vele landen zich gingen toelagen op autarkie, d.w.z. afsluiting van de vrije wereldmarkt. En door zich uit te spreken tegen de geleide economie, nam hij stelling tegen hen die de vrije markt en de prijsvorming op deze markt wilden ontcrachten. Als hij dan ook spreekt over leiding geven aan de nationale economie, hetgeen onontbeerlijk is, dan bedoelt hij daarmee keer op keer het optreden van de Overheid terwille van het „rechtmatig zelfbehoud” (p. 16), het weren van den „economischen chaos” (p. 17), het voorkomen van „een algemeen ondergang van het landbouwbedrijf” (p. 23). Hij was er van overtuigd dat slechts „terugkeer tot een stelsel van vrijer handelsverkeer tot grotere welvaart voeren kan” (p. 7) en dat de werkloosheid een onoplosbaar probleem zou blijven, indien onze productie haar afzet naar buiten niet herwinnen kan (p. 7).

Colijn wilde dus geen uitschakeling, maar herstel van de vrije markt en wenste inbreuken op deze regel slechts als noodoplossingen aanvaarden, teneinde de krachten van de nederlandse natie te bewaren. Dit beginsel is te allen tijde het gereformeerde principe bij uitstek geweest, en wij zullen eraan vast moeten houden. Als Prof. Zijlstra dan ook principiëel t.o.v. praktische noodzakelijkheid) de geleide economie als organisatievorm van het economisch leven aanvaardt, en „een of andere instantie in meer of mindere mate” toestaat in het prijsvormingsproces in te grijpen, dan poneert hij een gedachtengang, die strijdig is met het reformatorisch denken. En dan verbleken niet, zoals hij stelt, de christelijkheid en de onchristelijkheid van de vrije en de geleide economie,⁸⁾ maar dan verbleekt zijn religieuze stellingname tegenover het vraagstuk van Staat en economisch leven.

De leiding van de Overheid in het economisch leven dient allereerst erop gericht te zijn dat economisch leven tot haar recht te doen komen, d.w.z. er ruim baan voor te maken en het zich te doen ontwikkelen volgens eigen wetten en tendenties. De Overheid moet leiden naar vrijheid in rechtvaardigheid en moet, bij gebreke van eigen initiatief, de economische krachten stimuleren in hun zelfwerkzaamheid. Slechts wanneer de verstoringen zulke omvang aannemen dat daardoor de rechtsbelangen van haar onderdanen of het algemene volksbelang in ernstige mate geschaad zouden worden, heeft zij de bevoegdheid in te grijpen, teneinde erger te

voorkomen. Maar ook dan moet haar werkzaamheid erop gericht blijven het vrije economisch leven met haar vrije markt- en prijsvorming, te herstellen. Stimuleren en redresseren, dat zijn de taken die een rechtgeaarde Overheid t.o.v. het economisch leven behoort te vervullen. In deze zin kan er sprake zijn van leiding van de economie, maar niet van geleide economie.

Indien de Overheid deze taken goed wil behartigen, dient zij de beschikking te hebben over bepaalde middelen. Ik zal hier niet lang bij stil blijven staan, omdat deze dingen ons te ver op het gebied van de economische analyse en economische politiek zouden voeren. Voorop dient echter te staan dat de monetaire politiek los van de politieke macht in de staat dient te staan. Dit betekent dat de Centrale Bank een zelfstandig lichaam moet zijn, dat als een van haar belangrijkste taken heeft de waardevastheid van het geld te waarborgen. Keer op keer is gebleken dat, waar aan dit vereiste niet voldaan wordt, de monetaire politiek het slachtoffer wordt van politieke doelstellingen, en dat het uiteindelijk de waarde van het geld is, die wijken moet. Het belang van dit probleem springt in het oog, wanneer men bedenkt dat de Centrale Bank, tezamen met de particuliere banken, de geld- en kredietvoorziening van het economisch leven behartigt en dat prac-

tisch iedere onderneming crediet behoeft ter financiering van haar transacties. Wordt deze kredietvoorziening onderworpen aan de politieke invloeden van de dag, dan wordt in de moderne economie het vrije ondernemen in hevige mate ondermijnd.

Het crediet is a.h.w. de smeerolie van de economische machine en iedere beslissing waardoor de kraan van deze smering afgedraaid of te ver opengezet wordt, leidt tot ontwrichtingen. De ervaringen van de jaren na de oorlog in landen als in Engeland, Nederland, de Scandinavische landen, en ook de Verenigde Staten tot 1951, bewijzen wel dat men niet ongestraft de monetaire politiek tot speelbal van de, om de kiezersgunst dingende politici, kan maken.

(Wordt vervolgd).

H. W. DE JONG.

⁵⁾ Fr. Marbach — Monopolistische organisatievormen, A. Francke, A. G. Verlag, Bern, 1950.

⁶⁾ J. K. Galbraith — The great crash, New York, 1954.

⁷⁾ Dr. H. Colijn — Wisselingen in het wereldverkeer; Rede, gehouden in een buitengewone vergadering van de Kamer van Koophandel en Industrie voor Rotterdam op 16 April 1937. Uitg. Bosch & Keuning, Baarn, p. 24.

⁸⁾ Prof. J. Zijlstra, Geleide economie, 2e druk, 1948, p. 23.

BOEKBESPREKING

Staat vast in de waarachtige genade Gods.

Schetsen Schriftstudie op de brieven van Petrus, door Ds. J. Smelik.

Uitg. Ned. Bond van Geref. J.V., Utrecht 1957.

Bovengenoemd werkje werd ons toegezonden, stellig met de bedoeling om het in ons blad besproken te zien. Aan welke bedoeling we hiermee voldoen.

In het „Woord ter inleiding” zegt Ds. Smelik, dat hij van te voren wel gevoelde, dat het schrijven van deze schetsen geen gemakkelijke taak zou zijn. En dat hij ook wel weet, dat het voor de jongelui „al evenmin gemakkelijk zal wezen, er inleidingen over te maken. Ik wil jullie niet onteinzen — schrijft hij — dat dit heel wat moeilijker zal zijn dan over historische stoffen”. Ik kom hier aan het slot op terug.

In 9 schetsen wordt dan I Petrus behandeld en daarna in 3 schetsen II Petrus.

De eerste schets behandelt de zogenaamde inleidingsvragen:

1. Wanneer geschreven? 2. Aan wie geschreven? 3. Waarom geschreven? 4. Waartoe geschreven?

Bij mij kwam de vraag op of deze eerste schets niet had kunnen vervallen. Wannéer deze brieven precies zijn geschreven weet geen mens. En over de vraag wáár deze geschriften ontstonden, zijn de geleerden (ook orthodoxe) het nog niet eens, en daarover zullen ze het in deze bedeling ook wel niet eens worden. Er staat in I Petr. 5 : 13 : „U laat de medeuitverkorene te Babylon groeten”. Nu is er verschil over aan welke plaats we bij Babylon hebben te denken. Sommigen denken aan het oude Babylon aan de Eufraat. Anderen menen, dat een plaats in Egypte bedoeld wordt. Maar de schrijver van deze schetsen acht dit niet aannemelijk, omdat er in de kerkgeschiedenis over een verblijf van Petrus aldaar niet wordt gesproken. Met prof. Greijdanus denkt hij aan Rome. Want in Openb. 14 : 8 o.a. komt Babylon voor „als aanduiding van het antichristelijke wereldrijk, toen ter tijd belichaamd in de stad Rome. Dat maakt het aannemelijk, dat Petrus in 5 : 13 met „Babylon” Rome bedoelt”. Al met al is dit niet meer dan aannemelijk of waarschijnlijk. En tenslotte verandert het aan de inhoud of aan de verklaring niets of de brief nu uit het aloude Babel kwam of uit Rome.

Zo staat het eigenlijk ook met de vraag wanneer de brief precies is geschreven. Daarvan wordt gezegd op bl. 5 : „Verschillende gegevens doen nu met vrij grote waarschijnlijkheid vermoeden, dat de Apostel, die in zijn laatste levensjaren in Rome heeft vertoefd en daar in 64 na Chr. gedood moet zijn, deze brief geschreven heeft tussen zomer 63 en zomer 64 na Chr.”.

Men proeft het onzekere in deze regels: Het is een vermoeden, al is er dan vrij grote waarschijnlijkheid; en Petrus zal dan wel in Rome gedood zijn. Maar als de brief nu tóch uit Babel gezonden is en als hij nu eens niet tussen de zomers van 63 en 64 geschreven is, maar in de winter van 60, verandert dit iets aan de inhoud of de verklaring? Het is goed, dat orthodoxe geleerden zich met deze vragen bezig houden, om ongeloofstheorieën te kunnen bestrijden. Maar m.i. hoeven we met deze en dergelijke vragen de jeugd niet bezig houden, vooral daar we toch niet verder komen dan tot waarschijnlijkheden en vermoedens.

De vraag aan wie deze brieven gericht zijn kan kort bij 1 : 1 worden besproken en bij 5 : 13 van de eerste brief kan kort worden gezegd welke meningen er zijn over Babylon.

Wie van de jongelui wil weten, wat over deze en dergelijke vragen te doen is, kan verwezen worden naar de K(orte) V(erklaring) bijv.

Waarom Petrus deze brieven schreef en waartoe hij dit deed (waarom en waartoe komt dunkt mij op hetzelfde neer) kan bij het lezen vanzelf blijken en bij sommige teksten nader aangegeven worden.

***

Wat nu de schetsen betreft, de auteur geeft blijk de oorspronkelijke tekst nauwkeurig te hebben gelezen en goede acht gegeven te hebben op alles, wat tot verklaring van de tekst kan dienen. Hij behoort niet tot die dominees, die na hun kandidaats-examen geen Grieks N.T. meer in handen nemen. Ik heb ze vroeger wel zo gekend en mogelijk zijn ze er nog wel. Wat natuurlijk niet te prijzen is. Ik bedoel vanzelfsprekend hen, die geen Grieks meer kennen.

Hoeveel goeds er dus van deze schetsen te zeggen is, toch heb ik ook m'n bezwaren en vragen.

Elke schets begint met: A. Overzicht van de inhoud. Daarop volgt B. Hoofdgedachten.

Bij mij kwam de vraag op of het niet beter is, deze twee paragrafen maar tot één te maken. Bij schets IX is dit gebeurd. Daar lees ik: „A. Overzicht van de inhoud (tevens samenvallende met B. Hoofdgedachten)”.

Het komt mij voor, dat het zo vrijwel bij alle schetsen had gekund. Het is nogal moeilijk en omslachtig dunkt mij een overzicht van de inhoud te geven en dan apart nog weer de hoofdgedachten aan te geven. Men kan wel trachten verschillende woorden te gebruiken, maar een overzicht van de inhoud bij deze stof is toch een overzicht van de hoofdgedachten?

Een andere vraag die bij mij opkwam is deze: Moeten we ons als regel maar houden aan de Nederlandse tekst van de Bijbel, die we voor ons hebben? Of moeten we trachten de jonge mensen bij te brengen, wat er eigenlijk in het oorspronkelijke, dus in het Grieks, staat?

Ds. Smelik haalt nogal eens Griekse woorden aan, die in de oorspronkelijke tekst staan. Ik heb mij afgevraagd of dit nu wel nodig en nuttig is en ben geneigd deze vraag ontkennend te beantwoorden.

Bij het woord „verstrooiing” van 1 : 1 wordt deze opmerking toegevoegd :

„(Gr. : diáspora, klemtoon op de eerste a)”. Voor iemand die geen Grieks kent, wordt het woord „verstrooiing” geen zeer duidelijker als hem wordt meegedeeld, dat het vertaling is van het Gr. diáspora. Als Ds. Smelik meent, dat dit woord vrij algemeen bekend is onder de jongens, dan verschil ik van mening met hem.

Nog een voorbeeld. In I Petr. 4 : 2 is sprake van „naar de wil van God te leven”. Daarbij wordt dit aangetekend : „Te leven ; de grondtaai gebruikt hier een werkwoord, afgeleid van „bios” = leven (denk aan bioscoop, biologie) ; het Grieks kent twee woorden voor leven : „bios” (het leven, dat we leven) en „zoë” (b.v. in zoölogie ; leven, waardoor we leven) ; „te leven” wil hier dus zeggen : het leven, dat wij leiden”.

Als ik het goed begrijp, dan wil „te leven” hier dus zeggen : „het leven te leiden”. Wat dunkt mij wel zo ongeveer hetzelfde is. Maar wat heeft dat verschil van „bios” en „zoë” hier mee te maken ? En welke jongeman zal verstaan wat het verschil is tussen „het leven, dat we leven” en „leven, waardoor we leven” ? Nu neem ik maar aan, dat er in het Grieks inderdaad zulk een verschil tussen bios en zoë is aan te nemen.

Op bl. 37 wordt bij I Petr. 4 : 3 aangetekend : „Der heidenen wil ; hier gebruikt de grondtekst een ander woord voor „wil” dan in vs 2 („wil van God”), een woord, dat overleggen, beraadslagen aangeeft” ! Ik ben overtuigd dat beide woorden hier hetzelfde betekenen. Het is dan ook een feit, dat vrijwel alle vertalingen, zowel in vs 2 als vs 3, spreken van „wil”. Moeten de jongelui nu onthouden, dat het tweede „wil” eigenlijk wat anders is dan het eerste „wil” van vs 2 ? Of moeten ze dat in hun Bijbel aan de rand bij schrijven ?

Ik noem nog een voorbeeld. In I Petr. 3 : 1 leest de Statenvert. : „Desgelijks gij vrouwen ! zijt uw eigen mannen onderdanig” ; De N.V. leest : „Evenzo, gij vrouwen, weest uw mannen onderdanig”. Hierbij wordt aangetekend : „Eigen mannen” ; ik acht het jammer, dat de N.V. dit „eigen” weglaat ; waarom ? het staat in de tekst ; weglating heeft geen enkele reden ; het woord „eigen” geeft de grond aan voor deze onderdanigheid”.

Wie geen Grieks kent, moet wel denken, dat die N.V. maar wat raar met de oorspronkelijke tekst is omgesprongen. Ze laat zo maar het woordje „eigen”, waarop het nogal aankomt, weg.

Vrijwel alle nieuwere vertalingen laten het „eigen” weg en vertalen eenvoudig met „uw”. Het komt trouwens op hetzelfde neer. Met „uw” mannen, worden de „eigen” mannen van de vrouwen bedoeld. Maar het is de taalgeleerden duidelijk geworden, dat in de taal van het N.T. het woordje, dat vroeger met „eigen” vertaald werd vrijwel de betekenis heeft gekregen van het bezittelijk voor-naamwoord „uw”.

Nog een opmerking hierover. Op bl. 22 lees ik het volgende : (bij I Petr. 2 : 3) „De woordspeling in het oorspronkelijke gaat in de vertaling geheel te loor ; er staat n.l., dat de Heer „chrestos” is en daar hier met „de Heer” bedoeld wordt Christus (blijkens vs 4 : „tot wien komende”), zegt Petrus eigenlijk : „Christus is chrestos” (lett. : bruikbaar, vriendelijk, goed)”.

Wie dit goed leest kan al wel merken, dat in het oorspronkelijke geen woordspeling gebruikt wordt. Als Petrus dat had gewild, dan had hij kunnen schrijven : „chrestos is Christos”. Maar er staat : „chrestos is kurios”.

Waarom ik op deze dingen inga ? Omdat ik eerlijk meen, dat het zo niet moet. We moeten ons bij de verklaring houden aan onze Nederlandse Bijbel. Daarin hebben we het Woord Gods voor ons. Als op een plaats de vertaling beslist fout is, dan kan het wel eens nodig zijn naar het oorspronkelijke te verwijzen. Maar we moeten onze jonge- en oude mensen, die geen Grieks kennen, met die voor hen

totaal vreemde taal niet lastig vallen. Als twee griekse woorden in het Nederlands met één woord vertaald zijn, dan hebben de vertalers het verschil dus niet tot uitdrukking kunnen brengen. Dan zal dat verschil wel zó gering zijn, dat er een vergrootglas nodig is om het te ontdekken.

Er is eens een dominee geweest, die z'n catechisanten Hebreuws wilde leren. Mogelijk was er ook wel iemand, die ze Grieks wilde leren. Dat vind ieder van ons natuurlijk dwaasheid.

Ik versta de bedoeling van Ds. Smelik heel goed en kan die waarderen. Maar ik meen, dat het doel (een duidelijk inzicht in de tekst te geven) zó niet wordt bereikt. Waarbij nog komt, dat soms dingen uit het Grieks naar voren worden gebracht, waarover de geleerden het ganselijk niet eens zijn.

* * *

Ten slotte kom ik terug op de opmerking van Ds. Smelik, dat het schrijven van deze schetsen geen gemakkelijke taak was en dat het maken van inleidingen hierover al evenmin gemakkelijk zou wezen.

De gedachte kwam bij mij op of het eigenlijk wel nodig is dat de schrijver het zichzelf en de jongelui zo moeilijk maakt. Hij heeft — in de bekende uitgave van Wever — van de beide brieven van Petrus een Paraphrase gegeven. Daar staat geen woord Grieks in. Er wordt alleen een duidelijke omschrijving van de Nederlandse tekst gegeven. In de Schetsen wordt verder nogal eens verwezen naar de K.V. en naar de Kanttekening.

Heeft een jongeling, die een inleiding moet maken, niet genoeg aan de Bijbel, als hij daarbij de Kanttekening en de Paraphrase en de Korte Verklaring kan raadplegen ? Moet daar nu beslist nog een Schets bij ? Ik voor mij ben daar helemaal niet zeker van.

Ik ben wel eens bang, dat door het vele „studiemateriaal” het direkte spreken van de HERE tot ons eerder verhinderd dan bevorderd wordt. Ds. Smelik schrijft in z'n omschrijving van I Petrus 1 : 1 zo goed : „Ik, Petrus, word gedrongen, u een brief te schrijven, broeders en zusters ! Kijkt daar niet vreemd van op : ge weet toch, dat onze Here, Jezus Christus, Zelf mij tot Zijn apostel geroepen heeft. Hij schrijft dus als het ware door mijn hand aan u, vanuit de hemel, waar uw thuis, uw burgerschap ligt”.

We moeten de Schrift lezen om zo te zeggen met één oog op het heilig blad en met één oog gericht op de HERE, die door de Schrift tot ons spreekt. Wat niet duidelijk is voor ons moet worden verklaard. Maar die verklaring zij zo sober mogelijk. Ze mag niet dienen om onze nieuwsgierigheid te bevredigen. Ook niet om ons allerlei wetenswaardigheden bij te brengen. Maar ze moet ons duidelijk en kort en goed bijbrengen wat de HERE ons te zeggen heeft aan troost en vermaning, opdat we, rijk in Gods beloften, naar uitwijzen van het Evangelie mogen leven. Dat zal het doel van deze schetsen stellig wel zijn. Maar ik betwijfel of dat doel op deze manier wel bereikt wordt.

* * *

Bij deze bespreking had ik onze jonge mensen voor ogen.

Ze moeten thuis raken in de Schriften, die wijs kunnen maken tot zaligheid. Het gaat er om, dat zij leren verstaan, wat rijke beloften de HERE hun geeft. En wat heerlijke geboden zij mogen doen.

Zij moeten verstaan welke schatten ze hebben in de genade en de vrede, waarvan Petrus in I 1 : 2 wenst, dat ze worden vernieuwvuldigd. En ze moeten weten, wat het inhoudt als de HERE hun gebiedt : „Weest heilig, want Ik ben heilig”. 1 : 16.

Ik hoop, dat ook gymnasiasten en studenten en scholieren van velerlei instellingen lid zijn van de J.V. Maar de meesten van de J.V.ers behoren niet tot wat men noemt de studerende jeugd. Doch allen, studerende en niet-studerende, hebben een Bijbel in de Nederlandse taal. En daarin hebben ze het Woord Gods, dat hen kan redden. Alle verklaring moet gericht zijn, niet op het weten van veel weetjes, maar op het verstaan van wat de HERE hun te zeggen heeft.

H. J. JAGER.

KERKNIEUWS

Tweetal te Schiebroek-Hillegersberg : H. Bouma te Assen en J. Faber te Deventer.

Beroepen te Velp-Oosterbeek : cand. B. van Zuylekom te Rotterdam ;

Te Zuidhorn : K. Brüning te Rijnsburg ;

Te Schiebroek-Hillegersberg : J. Faber te Deventer.

Praeparatoir-examen werd afgelegd door cand. B. van Zuylekom te Rotterdam-Delfshaven.

Preekconcent werd verleend aan D. de Jong, Portlandstr. 46b te Rotterdam-Zuid.

Ds J. Vonkeman hoopt 16 Januari a.s. per „Durban-Castle” naar Afrika te vertrekken. Op 8 Januari a.s. neemt hij afscheid van de gemeente van Kampen.

Intree te Mariëberg. Ds D. Deddens ; de tekst van zijn intrepreek was Deut. 32 : 11 en 12a ;

Te Hoek : Ds C. Bijl, deze preekte daarbij over Luc. 1 : 76—79.

Diensten op de „Chr. Feestdagen”. De kerkeraad van Schiedam besloot de gemeente niet anders samen te roepen voor de Diensten des Woords dan zoals bepaald is in art. 67 D.K.O., n.l. benevens de zondag, ook op de Kerstdag, Pasen, Pinksteren en Hemelvaartsdag. De onderhouding der tweede feestdagen wordt in de vrijheid der Kerken gelaten.

* De Kerkeraad besloot op de Kerstdag in de regel des morgens en des avonds de gemeente samen te roepen en de bid- en dankstonden voor het gewas voortaan op een zondag te houden in het voor- en najaar.

Legaten : De Geref. Kerk te Wezep ontving uit nalatenschap van wijlen br. en zr. v. d. Heuvel voor de Kerk f 10.000.— ; voor de Diaconie f 5.000.— ; voor de Zending f 2.000.— en voor onderhoud der graven f 3.000.—.

Rotterdam-Feijenoord, de kerkdiensten van R.-F. worden vanaf heden gehouden in het gebouw Kampioenstraat 49.

Kerkbouw : Door de Kerk van Schiebroek-Hillegersberg-C. werd 27 Dec. een nieuw kerkgebouw — de voormalige Ned. Herv. kapel aan de Larixlaan — in gebruik genomen.

De kerk van **Eindhoven** nam 19 Dec. haar nieuwe kerkgebouw aan het Prinses Ireneplein in gebruik.

Kerkorgel. De kerk van Mildam ontving een nieuw kerkorgel.

Adressen : Tiel-Zaltbommel : Ds M. van Veelen, Prins Bernardweg 9, Tiel. Contact-adres voor Tiel : W. Kreun, Westroyensestraat 31, Tiel.

Huizum : (evangelisatie-commissie) secr. A. Postma, Werpsterdijk 14, Wirdum (Fr.), penningm. : S. Hiemstra, Hondiusstraat 3, Huizum (Fr.)

Mariëberg : Pastorie Gereformeerde Kerk, Stationsweg, post Beerzerveld. Telefoonno. Beerzerveld 41. Postrekeningno. 49.99.66.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementprijs : f 5.- p. halfj. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland : f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.